

POLITIČKI PROCESI: PARLAMENTARNI IZBORI NA KOSOVU

Izbori 2010 – korak natrag u demokratskom razvoju

Xhelal Shehu

**Izbori 2010. bili su "korak natrag"
u pogledu dostizanja standarda
demokratskih izbora**

Prijevremeni parlamentarni izbori na Kosovu 2010. po mnogo čemu su bili osobiti. Bili su to prvi izbori nakon proglašenja državne neovisnosti koja nakon tri godine nije učvršćena. Bili su to i prvi nacionalni izbori koje je potpuno organiziralo nacionalno Središnje izborno povjerenstvo (SIP), bez formalnog sudjelovanja međunarodnih organizacija poput OESS-a, koji je organizirao gotovo sve prethodne izbore na Kosovu. Održani su u izvanrednim okolnostima zbog institucionalne krize izazvane ostavkom šefa države i "samorušenjem" Vlade u Skupštini, pa je ostalo premalo vremena za njihovu pripremu, pogotovo ako se ima na umu nedovoljno iskustvo tijela koja su ih organizirala. Naposljetku, izbore su obilježile brojne neregularnosti što je rezultiralo produljenjem izbornog procesa zbog potrebe da se riješe mnoge žalbe. Općenito, u usporedbi s prethodnima, izbori 2010. bili su "korak natrag" u pogledu dostizanja standarda demokratskih izbora. No da bi se bolje razumjelo što se događalo, potrebno je uzeti u obzir poslijeratni i recentni politički kontekst u kojima su izbori održani. Napose treba imati na skromnu desetljetnu praksu parlamentarnog života, poteškoće u stvaranju državnosti, te širi politički kontekst koji su uvelike odredili "tehnički" pregovori Kosova i Srbije u Bruxellesu.

Izborna i parlamentarna praksa na Kosovu do 2010.

Nakon 1999. na Kosovu je održano osam ciklusa izbora: četiri za Skupštinu Kosova (2001, 2004, 2007. i 2010) i četiri za

općinska predstavnička tijela (2000, 2002, 2007. i 2009). U svih je osam ciklusa primijenjen razmjerni izborni sustav. Stalni elementi tog sustava i na nacionalnoj i na lokalnoj razini bili su Sainte-Laguëova metoda raspodjele mandata i jedan izborni okrug (sustav *at large*). Od 2007. na obje su razine uvedene zatvorene neblokirane ili slabo strukturirane izborne liste (Kasa-

izravno u dva kruga glasovanja. Dodatna posebnost bilo je to što je izborni sustav omogućavao da se na izborima natječu i pojedinačni neovisni kandidati koji pritom nisu morali istaknuti svoje izborne liste.

Što se manjinskog predstavnštva tiče, Kosovo je predano ispunjavanju demokratskih standarda. U cijelom razdoblju od

Tablica 1. Rezultati izbora za Skupštinu Kosova 2001, 2004. i 2007.*

Stranka	Izbori 2001. (bez izbornog praga) Odaziv birača: 64,3%		Izbori 2004. (bez izbornog praga) Odaziv birača: 53,6%		Izbori 2007. (izborni prag: 5%) Odaziv birača: 40,1%	
	Glasovi (%)	Mandati	Glasovi (%)	Mandati	Glasovi (%)	Mandati
LDK	359 851 (45,7)	47	313 437 (45,4)	47	129 410 (22,6)	25
PDK	202 622 (25,7)	26	199 112 (28,9)	30	196 207 (34,3)	37
AAK	61 688 (7,8)	8	57 931 (8,4)	9	54 611 (9,6)	10
AKR	Nije postojala		Nije postojala		70 165 (12,3)	13
LDD-PSHDK	Nije postojala		Nije postojala		57 002 (10,0)	11
ORA	Nije postojala		43 017 (6,2)	7	23 722 (4,1); Nije prešla izborni prag	
Koalicija Povratak	89.388 (11,3)	12	Nije postojala		Nije postojala	
Ostali	74.754 (9,5)	7	76.592 (11,1)	7	40.650 (7,1)	4
Ukupno	788 303	100	690 089	100	571 767	100

* Bez 20 mandata rezerviranih za predstavnike nacionalnih manjina.

pović, 2003: 138:369-370)¹ i preferencijsko glasovanje, pa je svaki birač mogao birati određeni broj kandidata unutar liste koju je zaokružio. Zahvaljujući preferencijskom glasovanju, na izborima 2010. birač je, uz odlučujući glas za izbornu listu, mogao dati do pet preferencijskih glasova pojedinim kandidatima na listi koju je zaokružio. Bila je isključena mogućnost kumuliranja glasova, pa su birači mogli dati pojedinim kandidatima samo je-

parlamentarnih izbora 2001. za predstavnike manjina rezervirano je 20 od 120 skupštinskih mjesta: 10 za predstavnike srpske i 10 za predstavnike ostalih šest manjina. Osim toga, predstavnici manjina mogli su osvojiti mandate i na temelju broja dobivenih glasova, natječući se ravnopravno sa svim strankama i bez zakonske obveze da prijeđu izborni prag od pet posto kako bi stekli pravo sudjelovati u raspodjeli stotinu mandata. Što se zastupljenosti žena tiče, još su od prvih lokalnih izbora 2000. uvedeni dodatni pravni mehanizmi koji je trebaju povećati. Od 2007. postoje obvezatne rodne kvote, pa na svakoj izbornoj listi mora biti najmanje 30 posto pripadnika svakog roda; isto ih toliko, neovisno o broju osobnih glasova koje dobiju, mora ući sa svake liste u parlament. Važno je, također, istaknuti kako su svi izbori od 2000. do 2007. protekli bez velikih osporavanja od strane izbornih gubitnika. To ponajprije treba zahvaliti činjenici da ih je organizirao OESS, ali pritisku pojedinih međunarodnih aktera na sve stranke da se unaprijed obvežu da će prihvatiti rezultate izbora kakvi god oni bili. Bez velikih osporavanja prošli su i parlamentarni i lokalni izbori 2007, premda je na njima zabilježeno prilično mnogo neregularnosti, djelomice zbog oportunitizma kosovskih stranaka, ali i pojedinih međunarodnih aktera koji nisu željeli kompromitirati izborni proces i izborne pobjednike s obzirom na to da je slijedilo proglašenje neovisnosti države. Kasnije se pokazalo da je to bilo kobno, jer izborne prijevare na Kosovu ne samo što nisu smanjene, nego su i povećane na lokalnim izborima 2009. i nacionalnim izborima 2010.

Dosadašnju skromnu parlamentarnu praksu obilježili su dugi pregovori o postizbornim koalicijama, promjenjivost u izvršnoj vlasti i prelasci zastupnika iz jedne stranke u drugu. Nakon svih dosadašnjih izbora pregovori o tvorbi parlamentarne većine trajali su prilično dugo i završavani su pod pritiskom stranih diplomatskih predstavnika. Nakon sklapanja svih dosadašnjih po-

Dosadašnju skromnu parlamentarnu praksu obilježili su dugi pregovori o postizbornim koalicijama, promjenjivost u izvršnoj vlasti i prelasci zastupnika iz jedne stranke u drugu

dan glas. Te liste i preferencijsko glasovanje usložnili su izbornu nadmetanje, pa nije nedostajalo ni nelojalne unutarstranačke konkurencija ni međusobnih optužbi kandidata s iste izborne liste za krađu preferencijskih glasova. Osim toga, znatan broj birača nije razumio način funkcioniranja preferencijskog glasovanja, što dovodi u pitanje svrhovitost toga, u biti, demokratskoga, ali i manipulacijama podložnog instituta. Također, od parlamentarnih izbora 2007. ozakonjen je izborni prag od pet posto i za pojedine stranke i za stranačke koalicije, osim stranaka i koalicija koje predstavljaju nacionalne manjine. Zakonski izborni prag ne postoji na izborima za lokalna predstavnička tijela na kojima se, inače, od 2007. predsjednici općina biraju

stizbornih koalicija manji su partneri gotovo uvijek dobivali veći dio kolača od onoga koji bi im trebao pripasti na osnovi broja mandata. Premda su gotovo sve dosadašnje vladine većine u parlamentu bile solidne, često su se mijenjali obnašatelji dužnosti u izvršnoj vlasti. Najviše je promjena bilo tijekom drugog saziva (2004-2007) kada su se spletom okolnosti promijenila tri premijera (R. Haradinaj, B. Kosumi i A. Çeku), a promjene nisu mimošle ni zamjenike premijera i ministre. Prelasci zastupnika iz jedne u drugu stranku nisu bili nepoznata pojava u dosadašnjoj parlamentarnoj praksi Kosova. Najviše je prijelaza bilo tijekom trećeg saziva (2007-2010) kada je više od deset zastupnika napustilo prvotni zastupnički klub te prešlo u drugi klub ili se proglasilo neovisnima. Najviše je prebjega bilo iz Alijanse za budućnost Kosova (AKR) B. Pacollija, koju je do kraja saziva napustilo 5 od 13 zastupnika. Uzrok toj pojavi treba tražiti u slabome profiliranju političkih stranaka. Većina stranaka deklarativno se nastoji smjestiti na prostor desnog centra. Ljevica je nepopularna zato što se povezuje s komunističkim sustavom, ali i identificira sa Socijalističkom strankom Albanije koja je na Kosovu nepopularna u usporedbi s desničarskim premijerom Salijem Berishom i njegovom strankom. Stoga se i Thačijev PDK, trenutačno najveća stranka na Kosovu i članica Socijalističke internacionalu čiju jezgru čine bivši enveristi (marksisti-lenjinisti), nerado javno identificira s lijevom političkom orijentacijom.

Institucionalna kriza i prijevremeni parlamentarni izbori 2010.

Prijevremeni parlamentarni izbori u prosincu 2010. nisu donijeli napredak u ostvarivanju standarda slobodnih i poštenih izbora. Istina, politički kontekst u kojemu je uspostavljena neovisna država bio je prilično nepovoljan za to. Krhkost kosovske demokracije najviše je došla do izražaja upravo na tim izborima i u procesu uspostave državne vlasti nakon njih.

Već sam kontekst u kojemu su raspisani i ozračje u kojemu su provedeni upućivali su na to da će izbori biti donekle "problematični". U uvjetima u kojima je postojala razmjerno stabilna koalicija dviju najjačih stranaka u parlamentu (PDK i LDK), koje su inače izraziti politički suparnici, a u kojoj su sudjelovali i manjinski predstavnici, malo je tko očekivao pad Vlade i raspisivanja prijevremenih izbora. Stanje je posve neočekivano promijenila odluka Ustavnog suda Kosova koja je prinudila šefa države da podnese ostavku. Otkako je 15. lipnja 2008. stupio na snagu Ustav nisu prestajale kritike na račun predsjednika države Fatmira Sejdiua koji je – protivno čl. 88. Ustava o nespojivosti funkcije Predsjednika Republike s bilo kojom drugom javnom dužnošću, uključujući i dužnost u političkoj stranci – istodobno bio i predsjednik LDK-a, premda je od 16. lipnja 2008. formalno "zamrznuo obnašanje" stranačke funkcije. Nakon što su 32 zastupnika 25. lipnja 2010. uputila službeni zahtjev Ustavnom sudu da se očituje o ustavnosti Sejdiuova položaja, Sud je krajem rujna 2010. ocijenio da riječ o "teškom kršenju Ustava".³ Sejdiu je stoga 27. rujna podnio ostavku na dužnost Predsjednika Republike, a funkciju šefa države, sukladno Ustavu, preuzeo je predsjednik Skupštine. Premda su isprva državni dužnosnici i stranački prvaci obiju koalicijskih stranaka, PDK i LDK, govorili kako odluka Ustavnog suda neće utjecati na stabilnost Vlade broj 6 - lipanj 2011.

i izazvati institucionalnu krizu, kasniji su događaji opovrgnuli njihove tvrdnje. Umjesto izbora novog šefa države političke su se stranke načelno dogovorile da se raspišu prijevremeni parlamentarni izbori, koji su bili dogovoreni za 13. veljače 2011, kada se bližilo istjecanje roka od šest mjeseci koliko je država mogla funkcionirati s privremenim predsjednikom. No nepuna tri tjed-

Tablica 2. Rezultati izbora za Skupštinu Kosova 2010.²

Stranka	Izbori 2010. (Izborni prag: 5%) Odaziv birača: 45,3%		
	Broj glasova	Postotak glasova	Mandati
PDK	224.339	32,1	34
LDK	172.552	24,7	27
VV	88.652	12,7	14
AAK	77.130	11,4	12
Koalicija oko AKR	50.951	7,3	8
FER	15.156	2,2	0
LDD	14.924	2,1	0
Ostali	55.047	7,9	5
Ukupno	698.751	100	100

na nakon tog dogovora vodstvo LDK-a, kojemu je na čelu bio tada aktivni predsjednik Sejdiu, donijelo je odluku da ta stranka izađe iz Vlade. Vlada je izgubila potporu većine u parlamentu i mogla je ostati na dužnost samo kao manjinska vlada dok joj većina ne izglasuje nepovjerenje. Premda je premijer Thači, sukladno Ustavu, mogao na upražnjena mjesta imenovati ministre koji nisu morali proći proces investiture u parlamentu

Tablica 3. Deset kandidata s najvećem brojem osobnih glasova na izborima 2010.

Br.	Ime i prezime	Redosljed na listi	Osobni glasovi
1.	Hashim Thači (PDK)	1	160.850
2.	Isa Mustafa (LDK)	1	130.213
3.	Fatmir Limaj (PDK)	4	75.689
4.	Albin Kurti (VV)	1	58.467
5.	R. Haradinaj (AAK)	1	54.713
6.	Jakup Krasniqi (PDK)	2	35.379
7.	Sabri Hamiti (LDK)	2	33.777
8.	Azem Sylja (PDK)	5	30.357
9.	Enver Hoxhaj (PDK)	10	30.302
10.	Behgjet Pacolli (AKR)	1	29.294

te tako pokušati produljiti opstanak svoje Vlade, on je zapravo priželjkivao izglasavanje nepovjerenja Vladi, jer je vjerovao da će postići bolje rezultate održe li se izbori u što kraćem roku. Inicijativu za izglasavanje nepovjerenja Vladi, koju su pokrenuli zastupnici AKR-a, podržalo je 66 zastupnika, uključujući i sve zastupnike vladajućeg PDK-a. Nakon pada Vlade 2. studenoga nastala je mogućnost za raspuštanje Skupštine i održavanje pri-

jevremenih izbora u roku 45 dana od raspuštanja parlamenta, pa su oni raspisani 12. prosinca 2010. U međuvremenu je 29. listopada, nešto manje od mjesec i pol prije zakazanih izbora, usvojen prijedlog promjena i dopuna izbornog zakona, što je neuobičajena praksa u demokratskim državama. Najvažnije novine odnosile su se na žalbene postupke, koji su donekle pojednostavnjeni i precizirani, te povećanje broja preferencijskih glasova s jednoga na pet.

Zbog načina na koji se raspala vladajuća koalicija te zbog teških kritika stranaka koalicije i osobito premijera Thaçija od strane AAK i njegova vođe Haradinaja, kojemu se inače sudi u drugostupanjskom postupku na Haškom sudu, predizborna je kampanja bila žestoka i puna osobnih javnih obračuna. Premda je službeno vrijeme kampanje bilo kratko, od 1. do 10. prosinca, ona je praktično počela tri tjedna prije formalnog roka. Sve su se najvažnije stranke u kampanji više usmjeravale na napad na političke protivnike nego na obrazlaganje vlastitog programa, izuzmu li se populistička obećanja, kakvo je bilo ono vođe PDK-a i premijera u ostavci da će povećati plaće od 30 do 50 posto svim kategorijama uposlenika javnog sektora. Žestoko su se međusobno napadali i dojučerašnji koalicijski partneri PDK i LDK, koji su se grubo obračunavali i u kampanji za lokalne izbore 2009,

Parlamentarni izbori 2010. dosad su najosporavaniji izbori na Kosovu zbog brojnih neregularnosti i prijevara: obiteljskog glasovanja, kupovine glasova, višestrukog glasovanja pojedinih birača, instruiranja birača da glasuju za određenu listu i određene kandidate na njoj, problematična popisa birača, većeg broja glasačkih listića od broja birača na nekim biračkim mjestima i dr.

premda su već bili koalicijski partneri na nacionalnoj razini, pa je raspad nacionalne koalicije spriječen ponajviše zahvaljujući pritisku međunarodnih predstavnika. Istodobno, dva novoosnovana politička aktera u kojima je prevladavala generacija mladih ljudi – Pokret samoodređenje (*Lëvizja Vetëvendosje!* – VV) i Stranka novi duh (*Partia Frymë e Re* – FeR) – napadali su cijelu političku klasu, prvi više s nacionalističkih, a drugi s demokratskih polazišta, prozivajući političke elite zbog nefunkcioniranja demokracije i pravne države, proširenosti korupcije i nepotizma u društvu, visoke stope nezaposlenosti i sl. I Pokret samoodređenja bio je izvrgnut napadima PDK i AAK, koji su se bojali da će im preoteti dio razočaranih birača. Izborna je kampanja bila kompleksna i zbog međusobnog nadmetanja kandidata s iste izborne liste, što ga je poticalo preferencijsko glasovanje.

Izbori su bili zanimljivi i zbog broja aktera koji su se natjecali na njima: 22 manjinskih i 7 albanskih. Brojnost manjinskih aktera djelomice je bila uvjetovana postojanjem 20 mjesta u parlamentu rezerviranih za predstavnike manjina, nepostojanjem zakonskoga izbornog praga za izborne aktere koji predstavljaju manjine, vrlo razmjernom Sainte-Laguëovom metodom koja pogoduje malim strankama, velikim brojem manjina od kojih je čak sedam imalo rezervirana mjesta u parlamentu, te podjelama među manjinskim političkim akterima. Istodobno, zbog prohibitivne klauzule od pet posto manje albanske stranke bile su prisiljene koalirati s većim strankama. Formalno je stvorena samo jedna koalicija u kojoj se oko stožernoga Pacollijeva AKR-a okupilo šest manjih stranaka te skupina stručnjaka poznata kao E-15. Da nije bilo tako široke koalicije upitno je bi li AKR uopće prešao izborni prag. Male su stranke mogle zaobići izborni prag i na drugi način. Naime, nemali broj kandidata iz manjih političkih stranaka i neovisnih kandidata nalazio se na formalno jednostranačkim izbornim listama većih stranaka (PDK-a, LDK-a, VV-a, AAK-a, LDD-a).

Na izbore se odazvalo 45,3 posto birača, više nego na izbore 2007. kada je glasovalo 40,1 posto građana. Bio je to znak začuđujuće apatije birača ako se zna da su posrijedi bili istodobni parlamentarni i lokalni izbori, kao i izbori na kojima su se birali predstavnici koji su trebali proglasiti državnu neovisnost. Izbornih je rezultata pak vidljivo da je od sedam albanskih izbornih lista prag prešlo pet. LDD, stranka nastala 2007. odcjepljenjem od LDK-a, te novostvoreni FeR nisu uspjeli prijeći prag, pa se nakon izbora najveći broj članova FeR-pridružio VV-u. PDK je ostao najjača stranka, osvojivši 1,1 posto glasova i tri mandata manje nego 2007, premda je dobila oko 20.000 glasova više nego na prethodnim parlamentarnim izborima. Usporede li se rezultati svih parlamentarnih izbora od 2001. do 2010, očito je kako je prevlast PDK-a na političkoj pozornici Kosova od 2007. bila više rezultat slabljenja LDK-a nego povećanja podrške biračkog tijela toj stranci. LDK, koji je bio neprikosnoveno najjača stranka dok joj je na čelu bio Ibrahim Rugova, na izborima 2010. osvojio je oko 2 posto glasova i dva mandata više nego na prethodnim izborima. Nakon izbora ta je stranka prešla u oporbu prvi put od svoga osnutka u prosincu 1989. Ipak, najveće je iznenađenje bio uspjeh Pokreta samoodređenja. Riječ je o protusustavski nastrojenome političkom i društvenom pokretu koji djeluje od ljeta 2005. Čine ga uglavnom mladi ljudi koji su nezadovoljni cjelokupnim poslijeratnim stanjem na Kosovu. VV stalno kritizira djelovanje međunarodnih aktera i njihovih domaćih suradnika, a sve više oštricu kritike usmjerava na djelovanje kosovskih institucija i cjelokupne političke klase Kosova. Razni su bili oblici njegova djelovanja: prosvjedi, igrokazi na javnim mjestima, ispisivanje parola, dijeljenje letaka itd. Nakon što je ušao u parlament, bit će zanimljivo vidjeti kako će se taj pokret ponašati u njemu s obzirom na to da su njegovi čelnici najavili i nastavak izvanparlamentarnog djelovanja. Da bi mogao sudjelovati na izborima 2010, taj je pokret formalno bio registriran kao građanska inicijativa. Inače, VV je bio jedini izborni akter koji je kandidate na svojoj izornoj listi poredao prema abecednom redu a ne, kao što je to uobičajeno, prema položaju i statusu u stranci. Istodobno, unatoč izrazito opozicijskom djelovanju u parlamentu u cijelome trećem sazivu, AAK nije uspio postići

mnogo bolji rezultat nego prije. Nakon konstituiranja državnih tijela, ta je stranka ostala u opoziciji. Od svih izbornih aktera koji su prešli zakonski prag najslabije je prošla koalicija KKR koju je činilo sedam stranaka okupljenih oko stožernoga AKR-a kojemu opada popularnost. Napokon, rezultati Stranke novi duh pokazuju da kosovsko biračko tijelo još nije spremno podržati neku političku opciju koja bi se znatnije razlikovala od tradicionalnih. To uvelike objašnjava zašto je VV, pokret s tradicionalnom retorikom, postigao tako dobar izborni rezultat, te zašto je FeR, koji je propagirao "novi duh", ostao izvan parlamenta.

Nakon objave preliminarne rezultata ponovno su prebrojavani glasovi na 40 posto biračkih mjesta, ne računajući općine u kojima su se izbori trebali ponoviti

Zanimljivi su još neki rezultati izbora. I nakon ovih izbora nadpredstavljani su i podpredstavljani kandidata pojedinih zemljopisnih regija i općina. Preferencijsko glasovanje u nekoj je mjeri uzrokovalo prestrukturiranje izbornih lista. Premda su kandidati koji su bili na vrhu svoje izborne liste većinom ostvarili dobre rezultate, bilo je i brojnih suprotnih primjera da su kandidati sa začelja izborne liste uspjeli osvojiti zastupnička mjesta (primjerice, u PDK-u, LDK-u, AAK-u i dr.). Ipak, pojedini kandidati osvojili su mjesta više zahvaljujući vlastitoj dobroj "organizacijskoj infrastrukturi", primjerice klijentelističkoj mreži koju su koristili u kampanji, nego stvarnoj popularnosti među biračima. Upitno je i koliko su pojedini kandidati popularni među biračima vlastite stranke s obzirom na nelojalnu konkurenciju i stanovite manipulacije u zaokruživanju, brojenju i računanju osobnih odnosno preferencijskih glasova. Stoga zaključke o učincima preferencijskog glasovanja treba uzeti sa stanovitom dozom opreza. Izborni su rezultati pokazali da nije porasla popularnost ženskih kandidata u odnosu prema prethodnim izborima: od 39 zastupnica 27 je steklo mandat "preskakanjem" muških kolega sa svojim izbornim listama kako bi se ispoštovala zakonska rodna kvota.

Prijevremeni parlamentarni izbori 2010. dosad su najosporavaniji izbori na Kosovu zbog brojnih neregularnosti i prijevara: obiteljskog glasovanja, kupovine glasova, višestrukog glasovanja pojedinih birača, instruiranja birača da glasuju za određenu listu i određene kandidate na njoj, problematična popisa birača, većeg broja glasačkih listića od broja birača na nekim biračkim mjestima i dr.⁴ Ocjene su međunarodnih predstavnika početno bile pozitivne, ali nakon što su objelodanjeni dokumentirani primjeri izbornih prijevara, promijenili su svoje početne ocjene i postali kritičkiji. Razmjere izbornih prijevara dobro ilustriraju četiri činjenice: (a) poništeni su rezultati i ponovljeni izbori u četiri općine te na nekoliko biračkih mjesta na kojima je ukupno glasovalo oko 13 posto biračkog tijela; (b) nakon objave preliminarne rezultata ponovno su prebrojavani glasovi na 40 posto biračkih mjesta, ne računajući općine u kojima su se

izbori trebali ponoviti; (c) oko 190 slučajeva izbornih prijevara istražuje državno tužiteljstvo; (d) pojedini kandidati, često visokopozicionirani u svojim strankama, javno su optuživali svoje stranačko vodstvo i druge kandidate s vlastite liste za izborne prijevar. Protiv izbornih prijevara glas su dignule i žalbene postupke pokrenule oštećene političke stranke, ali i neke nevladine organizacije. Zbog rješavanja brojnih žalbi i postupaka što ih je iziskivalo usvajanje nekih žalbi, poput ponavljanja izbora na određenim mjestima, SIP je objavio konačne službene rezultate tek 7. veljače 2011, gotovo tri mjeseca od dana izbora.

Osim organiziranja poštenih i demokratskih izbora, Kosovo je imalo problema i s poslijeizbornim konstituiranjem državnih tijela. Oni su kulminirali kad je Ustavni sud poništio izbor šefa države.⁵ Veća politička kriza ipak je izbjegnuta nakon što su H. Tači, I. Mustafa i B. Pacolli, uz posredovanje američkog veleposlanika Ch. Della, 6. travnja 2011. sklopili kompromisni sporazum koji predviđa reformu Ustava i izbornog zakonodavstva, te izbor izvanstranačkog Predsjednika Republike koji će obavljati dužnost do održavanja neposrednih izbora za tu funkciju.⁶ Način na koji je navedeni sporazum postignut, izvan parlamenta i bez sudjelovanja drugih važnih političkih aktera, kao i izbor nove predsjednice države, široj javnosti slabo poznate A. Jahjage koja je na predsjedničku funkciju "katapultirana" s mjesta visoke policijske dužnosnice, pokazuju da je Kosovo još uvijek u svojevrstnom "predpolitičkom" stanju. Državi je nesumnjivo potrebna reforma izbornog zakonodavstva, o čemu postoji visoka suglasnost među političkim akterima i u stručnoj javnosti. No svi koji se zauzimaju za izbornu reformu moraju shvatiti da nema izbornog sustava koji može sam po sebi spriječiti izborne prijevar, pogotovu ako najvažnije stranke i pojedini njihovi dužnosnici i aktivisti organizirano i sustavno krše izborna pravila, kao na izborima 2010. Oni su pokazali da Kosovu predstoji težak i dug put u izgradnji demokracije.

Kratice

PDK – *Partia demokratike e Kosovës* (Demokratska stranka Kosova), predsjednik H. Tači.

LDK – *Lidhja demokratike e Kosovës* (Demokratski savez Kosova), predsjednik I. Mustafa; bivši predsjednici I. Rugova (1989–2006) i F. Sejdiu (2006–2010).

AAK – *Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës* (Alijansa za budućnost Kosova), predsjednik R. Haradinaj.

AKR – *Aleanca për Kosovën e Re* (Alijansa za novo Kosovo), predsjednik B. Pacolli do veljače 2011. Stožerna stranka KKR-a – *Koalicioni për Kosovë të Re* (Koalicija za novo Kosovo).

LDD – *Lidhja demokratike e Dardanisë* (Demokratski savez Dardanije), predsjednik N. Daci.

VV – *Lëvizja Vetëvendosje!* (Pokret za samoodređenje), predsjednik A. Kurti.

FeR – *Partia Fryma e Re* (Stranka novi duh).

SLS – Srpska liberalna stranka, predsjednik S. Petrović.

Bilješke

1 U kosovskome javnom diskursu i u izbornome zakonodavstvu te se liste nazivaju "otvorenim listama", kao što čine

- i pojedini stručnjaci (Reynolds i dr., 2005. i 1997; Kasapović, 2003:138; uspj. i čl. 64. st. 1. Ustava Kosova, te zakone br. 03/L-072, 03/L-073, 03/L-256).
- 2 Tablica 2. izrađena je prema službenim rezultatima SIP-a Kosova na: <http://www.kqz-ks.org/SKQZ-WEB/al/zgjedhjetekosoves/materiale/rezultatet2010/1.%20Rezultatet%20e%20pergjithshme.pdf>; <http://www.kqz-ks.org/SKQZ-WEB/al/zgjedhjetekosoves/materiale/rezultatet2010/3.%20Statistikat%20e%20pergjithshme.pdf> (pristupljeno 18. travnja 2011).
  - 3 Odluka Ustavnog suda dostupna je na: http://www.gjk-ks.org/repository/docs/ki_47_10_srb_2.pdf (pristupljeno 18. travnja 2011).
  - 4 O predstavkama i žalbama te rješenjima u svezi s njima v. na: <http://pzap.rks-gov.net>; neke od izbornih neregularnosti v. na: <http://www.jetanekosove.com>
  - 5 Odluka Ustavnog suda dostupna je na: http://www.gjk-ks.org/repository/docs/ko_29_11_agj_om_srb_2.pdf (pristupljeno 28. travnja 2011).
  - 6 Rezoluciju o tom sporazumu koju je usvojio kosovski parlament v. na: http://www.assembly-kosova.org/common/docs/proc/proc_s_2011_04_07_18_al.pdf (pristupljeno 28. travnja 2011).

Literatura

- Kasapović, M. (2003). *Izborni leksikon*. Zagreb: Politička kultura.
- Reynolds, A. i dr. (2005, 19971). *Electoral System Design: The New International IDEA*. Stockholm: IDEA.
- Skupština Kosova, <http://www.assembly-kosova.org/>
- Središnje izborno povjerenstvo, <http://www.kqz-ks.org/>
- Ustavni sud Kosova, <http://www.gjk-ks.org/>
- Zakon o lokalnim izborima u Republici Kosovo*, 03/L-072 (5. lipnja 2008.)
- Zakon o općim izborima u Republici Kosovo*, 03/L-073 (5.6.2008.)
- Zakon o promjenama i dopunama Zakona 03/L-073 o općim izborima u Republici Kosovo*, 03/L-256. ■